

W. Adolphi.

Pamahyifhana
ka
eexfch trim doonahn
warr zilwokam kaff
xi nodficht.

411.

Mitau. 1838.

PÄRBAUDITS 1.4. G.

689

616

Adolfijs, v.

Pamahziščana,

ka

eefsch trim deenahm warr ziltwekam
kaſčki nodſiht,

beſ

ka no tam zitta kaſhda ſtimmiba zeltobſ,

no

Dakter Wil. Adolphi.

Zelgawá, 1838.

Drickets pee Jahna Wridrika Steffenhagen un dehia.

B r i h w d r i k k e h t
veļz tāhm eekšč likkumeem nošpreestāhm sīnāhm.

Rihgā,
3. Oktobar mehn. deenā
1838tā gaddā.

Dr. C. E. Napieršk,
drīkkejamu grahmatu pabluhfošais.

616

Augstizeenijama pagasta teesa!

Ne brihnojetees, ja Ķums pamahzīščānu suhtu, kā kaščķi warr nodsiht eekšč trim deenāhm. Ne fakkat: kas tāhs par dohmāhm, woi mums kaščķis? Lai Deews pafarga ka to dohmaju, bet mannas dohmas irr fčihs: Ķuhs effat no Deewa us to eezelti pagastu uskošpt ar labbu preekščsihm i neween, bet arri ar labbu padohmu; kur nu labbu padohmu sinnu, woi tad warrat nemt par launu ja Ķums pagasta galwineekem to wišupapreekšč mahžu? Nē, to ne darrifeet, to par launu ne nemfeet, bet tam pateiffeet, kas fčihs grahmatinas zehlejs bijis.

Šči grahmatina tā zehlupees. Kašdam firmgalwim kas dauds gaddus jau šķaitiis, dauds labbas un launas deenas redsejis, fawus miħlus peederrigus jaw kappā guldinajis, un tā weentu-

lis pafaulè palizzis, ihpafchi tee wahrdi firði aiskehrufchees fo Jesus fazzija pee frusta kohka, Jahu. 19, 27., prohti fawai mahte: feewa, reds tas irr taws dehs! Un tam fwefchineekam: reds, ta irr tawa mahte! Tad nu kristigs zilweks naw weentulis, bet ta kristiga tizziba faweeno stipraki zilwekus nedf affinis, kas no tahm pafschahm dsihflahm zehlfufchees. Tà irr lassitais, un schinni tizzibà tas firmgalwis wiffus zilwekus eeranga kà tuwu raddineekus, ihpafchi tohs gruhdeenifchus, wahrgulifchus, nabbadfinus. Deews winna rohku fwehtijis, un pehz ta spehka fo Deews winna rohjbai dewis, tas zitteem palihds. Bija wezzais schai gaddà nodohmajis scho pamahzifchanu Latweefcheem dahwinah, un mannis luhdse to pahrtulfoht. Ar wezzu cepafinnees fazziju tà: Seenigs tehws! Zuhfu dohmas Deewam patihkamas dohmas, bet wehlat mannim kahdu wahrdinu starpà mest. Zuhgribbat scho pamahzifchanu pagasta teefahm fuhztiht, gan labbi — bet dohdat man to naudü fo us to effat nodohmajufchi doht. — Es tahs leetas wairak pahraprohtu. Dakter Adolphi kungs mannim mihtsch draugs, Steffenhagen kungs

ne turr zeetu firði, warr buht man atlikfees kahds rubbulis no tahs naudas ffohlai par labbu, fo manni mihti Klichweneeki un Kalnzeemeefchi dohma zelt. — Wezzais eedohd man naudü. Zif? — Tas naw mannim brihw teift. Gan gribbetu darriht pehz teem wahrdeem: Mark. 7, 36., jo winfch to aisleedse, jo tee to fluddinaja, bet firmgalwis fazzija tà: dehs! labbai rohka ne buhs sinnaht fo kreifa darra — fche tewim graudinfch un fehj to eekschà un luhds Deewu lai aug. Sazziju: tehws! bet kas tad Jums galwo ka kahds grassis no schihs naudas ne peelihp manna pafschà kabbatà? Wezzais atbild: tawa nelaika tehwa flawa un tawas mahtes gohds, par to galwo. Tad nu apkampu wezzu fazzidams: flawehts tas, kas firmus mattinus fadsihwojis schai pafaulè un tomehr naw mahzijeas launi no zilwekeem dohmaht; flawehts tas, kam ne meefigi behrni ween, bet arri gluschi fwefchineeki pateizibas un mihtestibas affarinu noraud! — Tehws mihtais, Deews tewis reds un pasihst un sinn ar kahdu mihtu prahtu Tu tawu dahwanu Latweefcheem effi dewis, un ar kahdu pateizibu to prettim efmu nehmis! —

Zee fungi kas pee fchihs pamahzifchanas man paligâ nahkufchi, weens ar padohmu, ohtrs ar to fcho padohmu drikkêds eelift, to abbi par tif mas algu darrijufchi, ka ne esmu eefpehjis ne ween fcho pamahzifchanu Zums pagastu teefahm aisfuhtht, bet arri kalenderê to eelift, un Klij-weneekeem arr fawa teefa atlikfees.

B. Pantenius,

Zelg. Latw. rihta = mahzitais.

Sirdsmihli Latweefchi! Dauds ne truhks no 20 gaddeem, ka to ftohlu pasihstu, kaschki zilwekam nodsiht. Esmu to nodsinis wezzeem un jauneem, baggateem un nabbageem, pa weenam ir daubseem us reis; kam kaschkis patlabban bij eemettees, un atkal kam jaw dauds gaddeem bij eesaknojees, kam bij parets un atkal pahr pahrim. Tik jaw nu prattiseet, ja kahda ftohla tã ir pahrraudsita un isprohweta, tad ta naw neekeem peefaitama, bet wehrã leekama un zeenijama.

Dakteri arri gan kaschki dseede, bet winneem dauds sahles waijaga, fchihs sahles maksa brihscham dauds naudas un tomehr ne warr ikreis kaschki nodsiht.

Wahbas gan par lehtu naudu dseede un kaschki brihscham ahtri nodseem, bet pee tam walka dsihwu = sudrabu un zittas nahwigas sahles, tã ka kaschka weetã rohnahs zittas flimmibas; zilweks, kam no bahbahur kaschkis nodsihts, dabbohn flimmas azzis, nelahgu galwu, tam rohnahs augoni, brihscham tas arri paleek kurlis. Pee mannahm sahlehm tã newaid. Kas fchihs tã walkahs, tã mahzifchu, isdseedehs ihstenu kaschki eefsch trim deenahm, bes ka mas zittas kahdas

faites no tam zeltos. Tas gan irr redsehts ka pehz schilm sahlem flimneekam mittejees kaulds plehstees, bet ka kaschkis ne buhtu nogahjis jeb atkal no jauna zehlees, tas naw redsehts, ja ne buhtu no jaunā no zitta kahda zilweka peclippis. Schihs sahles warr doht sihdoscheem un prahwakeem behrneem, wezzeem un jauneem, ir grubstahm seewahm, un ne buhs par fliktu. Jebkats tahs sahles pats warr fataisitees, un ne maksahs wairak ka 15 kap. sudr. Naw arri tik breefmigas ka ne warretu eerih; gan dsirdefect kahdas buhs; bet to wehlat mannim papreekschu fazziht: tikfeni, kaschkis nejauka flimmiba; tas sihkeem behrneem maita weffelibu, teem atrauj un iskohsch spehku, ta ka schee nowahrgst, nobahst un gurdeni paleek; usauguscham zilwekam tas naw par gohdu; jebkats jaw no kaschkainahm rohkahm raujahs un baidahs. Peenemat tad mannu mahzibu, un ar Deewa ta Runga paligu isdshsim kaschki, fur tik pee mums rahdisees.

Stahstischu:

I. Ka pee schihs fohlas esmu peetizzis, un kahdus auglus ta neffussi.

1818ka gadda kahda zeeniga mahte no Tggaunu semmes, man scho fohlu prett kaschki mahzija, ar ko winnas pamiliē jaw simtu gaddeem ihsts kaschkis bija arween eeksch trim deenahm nobshits. Schi zeeniga mahte gan ne sinnaja pateikt kas schihs fohlas usnehmejs bijis; bet tik dauds no winnas wahrdeem

warreja sihmeht, schi fohla effoht zehlfesees no kahda Tggaunu sahdscha, kas schai zeenigai bij peederrejis, kurrā dshwojuschi lautim kam tahda slawa bijusi: ka winnu wahrds un winnu gudriba prohtoht wiffas kaites un flimmibas dseedeht. Ur scho fohlu eefahku papreeksch 2 nekrushschus dseedeht, kam bij stips kaschkis, ko dakteri ne bij warrejuschi nodsiht. Kad schohs pehz trim deenahm isdseedetus saldatds peenehme, tad 25 nekrushschus ahrsteju un wiffi palikke weffali, un tas wirfneeks, kas winnus us Kreewu semmi bij aiskweddis, dewe to leezibu, tee arri effoht weffali palikkuschu. Pehz tam sihdamu behrninu no 5 mehnescheem un abbus winna wezzakus eeksch trim deenahm padarriju weffalus. Kahda muishā no 6 fainneekent 15 kaschkainus us reisi isdseedeju. Zitta muishā sulainis palikke weffals, no ka dakters bij fazzjis: tas naw isdseedejamis! Kai nu peeteek schee leezineeki, no teem 200 kaschkaineem kas mannahm azzim un aufim to leezibu dewuschu: schi fohla effoht teizama un labba. Stahstischu ko zitti dakteri schimi lecta peedshwojuschi. Dr. Bollberg keepaja, mannim labš draugs, kahda muishneeka behrninu ar scho fohlu isdseedeja, kurrū zits mahzihts dakters pusš gaddu bij walti ahrstejis. No schi laika wiffi kam kaschkis, pee winna kreen sahles mehleht, un winsch tohs glahbi ar muhsu sahlem. — Eohles dakters Sponholz to leezibu dewis, ka winsch jaw dauds gaddeem ar zittu neko, ka ar muhsu sahlem kaschkainus dseedejis, un fur fainneeki jeb wezzaki pehz winna wahrdeem darrijuschu, tur ikreis tee effoht kaschki no-

dsinnufchi. Planedfes pagastâ, tà winsch fakka, bija
puifis Kahrlis, fam trihs gaddi bij nelahga galwa
jeb kraupa bijusi; kahda feewa to bij nodsinnufti, bet
red! tai weeta eemettahs ehdes pahr wiffu meefu,
fa puifim ne bij nedf par deenahm nedf par naktim
meers; wahtis aplahje wiffu meefu; eefsch trim
deenahm, pehz muhsu fhohlas to ahrstejis, nosudde
ehdes un wahtis, un puifis Deewu teize weffals
palizzis. Embohfes dakters Zschorn arri pa mah-
jahm kaschkainus tà lizzis dseedinahnt un eefsch trim
deenahm schee weffali palikkufchi. Schis mahzihts
wihrs fakka: ja kahdam kaschkainam ahda melnuni
dikti eefohduschees, fa gruhti tohs nomasgahnt, tad
buhf papreekschu to flimmu west us pirti, tur mas-
gahnt un tihriht, tad tai salwei weeglafi eewilktees
un tad ne buhs us diwi lahgohm flimmais jadseede.
Zihrawas dakters raksta: „Kahdam puifim, Geetam,
bij no behrnu kahjahm kaschkis bijis. Mahte gan
bij ween un ohtrreis kaschki nodsinnufti, bet behrns
ikreis pehz tam palikke flims; tik jaw ta buhs sah-
les demufi kas kaschki atpaklat dsinne. Kaschkis bij
atkal no jauna zehlees un trihs gaddus behrniu
nohziis, kad mannas rohfas tizzis to eefsch trim
deenahm paglabbu, bes fa buhtu no jauna ar kaschki
jeb ar zittu kahdu flimmibu fassimmis.“ Wiffi schee
dakteri to leezibu dohd, muhsu fhohla effam teizama
un derriga, un kad zitti man fazzija: Tikpatt juhfu
sahles arr ne palihds! Tad teem atbildeju: palihds
gan! un peerahbiju fa tee ne bij woi deesgan stipri
salwi eerihwejuschi, jeb ne bij wezza mehnesi dsee-

dejuschi, fa es darriht mahzu, jeb fa pirts naw
bijusi deesgan fakurta.

Pee maises arr warr pahrritees, un labbas sah-
les palfchi walkadams tahm warr niknu flawu zelt,
talabb mahzifchu, lai tahs palfchi ne walka:

II. Zur schihs sahles warr tikkeni, drohschi
walkah, tà fa tahs nahf ar labbu.

Schihs sahles derr ihstenam kaschkim, weena makfa
fad un fa eemettees, woi weetahm, jeb pahr wiffu
meefu, woi jaw fenn laikam bijis, jeb nulè gaddi-
jees, ja tik salwe stipri eerihweta, pirts karsii kur-
rinata un karstums ilgi pazeefts, tad tahs buhs par
labbu. Wiffas flimmibas naw kaschkis, talabb mah-
zifchu kaschki pasiht: Kad nemanroht scheid un tur
pumpurini rahdahs, kas brihscham zeeti fa kneep-
addatas galwas, brihscham fa dseltanas tulsnites
raugahs, un wiffuwairak ap lohzekeem eemettahs,
pirkstu starpâ, tur kur elkonu un zeffi lohkahs, tad
buhf kaschkis; kad flimmu iègehrbi un ap lohze-
keem dauds fillus blekkus un uskassitas weetas
eerauga, kad flimmais dauds kassahs, wiffuwairak
walkaròs un kad filli apsefts, tad buhs kaschkis;
ja pee wezza mehnescha masak, pee augoscha meh-
nescha wairak isfittumi rahdahs, un kad teem,
kas to flimmu kohpuschi, dauds pee ta peekehr-
scheem, winna drahnas apgehrbuscheem, ar winnu
kohpâ gullejuscheem tahds pats isfittums usmettahs,
kahds flimmam irr, kur wiffas schihs leetas atrad-

difi, tur irr kaschkis un muhsu sahles ikreis buhs derrigas.

Kad tam prettim kahds isfittums ne gaddahs nemannoht, bet us reis, ta ka eeksch 2 jeb 3 deenahm wiffa meesa, galwa un waigs pahnemti, ja ne mas jeb tikween druszin flimmam neef, ja teem kas to dauds aiskehruschi, tahds pats isfittums ne usmetahs, tad naw ihstis kaschkis un muhsu sahles ne der tahdai flimmibai. Barr gan pee ehdehm kas stipri neef schihs sahles arr walkaht, par launu tahs ne buhs, bet lihdscht ikreis ne lihdschs; jo schihs tikween ihstu kaschki eeksch trim deenahm nodfenn. — Mahzjis kaschki pasiht, beidscht stahstischi:

III. Kahdas schihs sahles irr un ka tahs walkajamas.

Nemm 6 lohtiaus lohsheru= un 6 lohtiaus kabbik= ohgu=pulveri; scho pulveri labbi samaisjis, no ta 3 karrotea atnemm un scho teefinu noleez pee mallas; pee ta pulwera kas atleekahs peelez klast 12 lohtiaus schwelu=puffes un scho ar schwelu=puffehm fajauktu pulveri fajauz ar 1 mahrzinu falda fweesta un tewim buhs ta wajjadfiga salwe jeb smehre.

Kad nu wezs mehnefs (ar augofchu mehnefi ne buhs eefahkt) tad eedohd kahda rihta agri no ta pulwera kas bij nolikts pee mallas, isauguscham pilnu tehj-karroti ar uhdeni jeb brandwihnu fajauktu, pufsauguscham mehrainu, behrneem pufs tehj-kar-

roti, sihdscheem nascha gallinu no ta pulwera. Lihds pulweris eenemts, buhs flimmam to salwi eerihweht; flimmam jaisgehrbjahs itt pliffam, un jafahk papreekschu tur eerihweht, tur wairak un stipraks kaschkis redsams. — Mahzischu ka buhs rihweht: prohti, nemm to salwi, pataisi to druszin pee ugguns mihsstu, usleez tad labbu teefu us rohku plaukstehm, fabersch plaukstes stipri kohpa, ta ka schihs eefilst, tad eerihwe meesas ar scho salwi, ween un atkal ohtru un atkal treschu reis. — Eerihwe papreekschu tahs weetas tur kaschkis redsams un pehz wiffu meefu pahr pahrim, weena makfa woi kaschki warr eerandsiht jeb ne, bet gihmi un galwu to ne buhs eerihweht. Kad pee eerihweschanas ahtri apnikfi un peekuffisi rihwedams, tad ne buhs labbi; jahihwe tik stipri, ka ahda fahk druszin fuhrsteht un no tahs salwes jaisstehre us pirmu lahgu trescha dalta, ta ka ja flimmais drahnas apwilzis, ta salwe zaur freklu, sekkehm un zittahm drahnahm iswelkajs zaur. Kad flimmais pirmu reis eerihwehts, tad tam buhs tahs drahnas apgehrbt, fo tas nodohmajis dseedeschanas laika walkaht; tam buhs arri apwillt willainus zimbus un tai siltâ istabâ palikt tur to eerihwejuschi, labbaki buhs wehl ja tas zeeti eeksch gultas turrefees. Schihs drahnas, kurrâs ta salwe eewillufees, ne buhs nowillt, ir par nakti buhs ar tahm gulleht. Rohkas ne buhs masgaht un zimbus ne buhs nowillt, ir tai laika ne, kad ehd; jo filti jaturrahs weenumehr, talabbad labbi ja flimmais zeeti gultâ paleck. Tas bij pirmai deenai.

Dhtrâ deenâ no ribta agri darri tâpat, eedohd tikpat dauds no ta pulwera, bet no tahs salwes warri drufzin mafak nemt.

Trefchâ deenâ eedohd atkal no ta pulwera un tikween tai weetâ ar to salwi eerihwe, fur kahdi pum-purifchi redsami; tad wedd wakkarâ flimmu us pirti, bet eekam to darri, leez wehrâ: pirtei waijag stipri kurrinatai buht, tâ ka ja us spelti uhdeni usleij, tuhda ar makti garraini zekahs, bet fargees ka pirti ne buhtu duhmi un twais. Kad pirts tâ fakurrinata, tad flimmu tai eeweddis to isgehrbj, nomasga ar firtu uhdeni un fakkahm seepchm salwi, un norihwe meesu labbi faufu ar fauseem dweeleem; kad tas padarrihts, tad atkal wiffa meesa ar salwi eerihwejama, un flimmam jadohdabs ne tuhda us lahwi fur wiffai karstis, bet papreeksch us pakahp-jumu. Pakahpjums un lahwa japataifa drufzin plattaki kâ zilweks warr wirfû gultees. Us mug-guru kahdu brihtinu apgulluscham, flimmam jasteep rohkas un kahjas us augfchu prett wehrbalkeem, un pehz tam, flimmam itt tâpat jadarra us wirseju lahwi gulledamam. Schè nu laiks atnahjis fur uhdenis us spelti jaleij, bet ne dauds us reis, tâ ka pamasitinam garraini fanemm flimmneeku, un schis kâ mahkulôs no garraineem pasfehpts. Rohkas un kahjas weenumehr garrainôs jasteep eekschâ, un ja nahktu dikti gruht to iszeest, tad japa-leek kahjahm un galwas gallim kahds benkitis ap-pakschâ par stutti. Kad nu flimmam tahdu karstumu pazeeschoht firds neffahs flaidri us nogihbschanu,

tad tam leek no benka nokahpt, un ar firtu uhdeni un fakkahm seepchm winna meesas flaidri nomasga. Labbi buhs ja flimmam flaidru freklu apwillkuscham arri zittas flaidras drahnas dohfi, jo flimmais taggad weffals. Tam neeseht wairs ne neef, plehwites no ahdas atlohahs, un ja arri schein un tur kahda tulsnite rahdabs, tad par to naw jabihstahs, tahs paschas no sewis nosuhd un pehz diwi nedde-lahm ahda tik flaidra itt kâ faskhaina nekad ne buhtu bijufi.

Kaschki nobfinnis, fargees kâ tewim faskchis atkal ne peelihp. Darri tâ: panemm tahs willainas drahnas ko faskcha deenâs effi walfajis un eemett tahs uggunis lai fadegg par pelneem. Ja to ne warri darriht, ja tew truhkums pee drahnahm, tad apwelz pirti atstahdams tawas wezzas drahnas, bet ja tas warr buht ne tahs kas ar salwi pilnas. Ahda sehwele smakku wehl peeturredama pasarga no tam ka faskchis ne peelihp un sehwele smakka to lippigu buhschanu no wezzahm drahnahm tâ kâ iszehrt.

Naturri beidschot:

- 1) Kad ahda no melnumeem faruhsefi un weestahm zeeta palikkufi, tad salwe ne warr tai eewilktees, talabb wiffupapreeksch flimmais pirti flaidrs jamaaga.
- 2) Zannis 3 deenâs, fur ar muhsu sahlehm dsee-deees, ne ehd kas buhtu fahbs un fahligs, ne ehd dauds, tâ ka tik pufsewheheru dabbohni un ne cij luhdsams ar pilnu wehderu pirti.

Pagasta preekschneeki un wirfsneeki labbi barritu par tam gahdabt, ka wiffus kaschkainus no weenahnt mahjahm un winnas nahburgeem jeb puscheneekeem us reis weenâ weetâ dseede; ja ne, tad atkal zittam no zitta peelips un kaschki pawiffam no pagasta ne dabbuhs isdsiht. —

